

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van een
bureau- en booronderzoek aan de
Veenkampenweg 23 te Emmen (Dr.)**

H. Buitenhuis

ARC-Rapporten 2008-3

Groningen
18 januari 2008
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een bureau- en booronderzoek aan de Veenkampenweg 23 te Emmen (Dr.)

ARC-Rapporten 2008-3
ARC-Projectcode 2007/270

Opdrachtgever
dhr. J.H. Mestemaker
Bevoegd gezag
Provincie Drenthe, dr. W.A.B. van der Sanden
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer bureau-onderzoek
26048
ARCHIS nummer booronderzoek
26049

Tekst
H. Buitenhuis
Afbeeldingen
B. Schomaker
Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 18 januari 2008

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding tot het uitvoeren van onderhavig onderzoek vormt de voorgenomen bouw van een woning op het perceel Veenkampenweg 23 te Emmen (Dr.). Omdat de werkzaamheden gepaard zullen gaan met bodemverstorende ingrepen, is voorafgaand hieraan een archeologisch onderzoek noodzakelijk. Dit is in overeenstemming met de Wet op de archeologische monumentenzorg (in werking getreden op 1-9-2007). In opdracht van dhr. J.H. Mestemaker te Emmen heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) het archeologisch onderzoek uitgevoerd. Voorafgaand aan het veldwerk is op 18 december 2007 een voorbereidende bureau-studie verricht door H. Buitenhuis. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een geo-archeologisch booronderzoek en waar mogelijk een aanvullende oppervlaktekartering vond plaats op 19 december 2007. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd door H. Buitenhuis conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.¹ en de Richtlijnen van de Provincie Drenthe.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

De onderzoekslocatie is gesitueerd op het perceel Veenkampenweg 23, naast de Oosterweg. Het bestaat uit een open bosperceel met eiken en dennenaanplant. De oppervlakte van het onderzochte terrein is ca. 0,4 hectare.

1.3 Objectgegevens

Provincie	Drenthe
Gemeente	Emmen
Plaats	Emmen
Toponiem	Veenkampenweg 23
Kaartblad	17H
Coördinaten	centrumcoördinaat 257550/533980
Type object	open aangepland bosperceel
Type bodem	(dek)zand
Geomorfologie	niet gedefinieerd, door bebouwing
Grondwaterstand	X

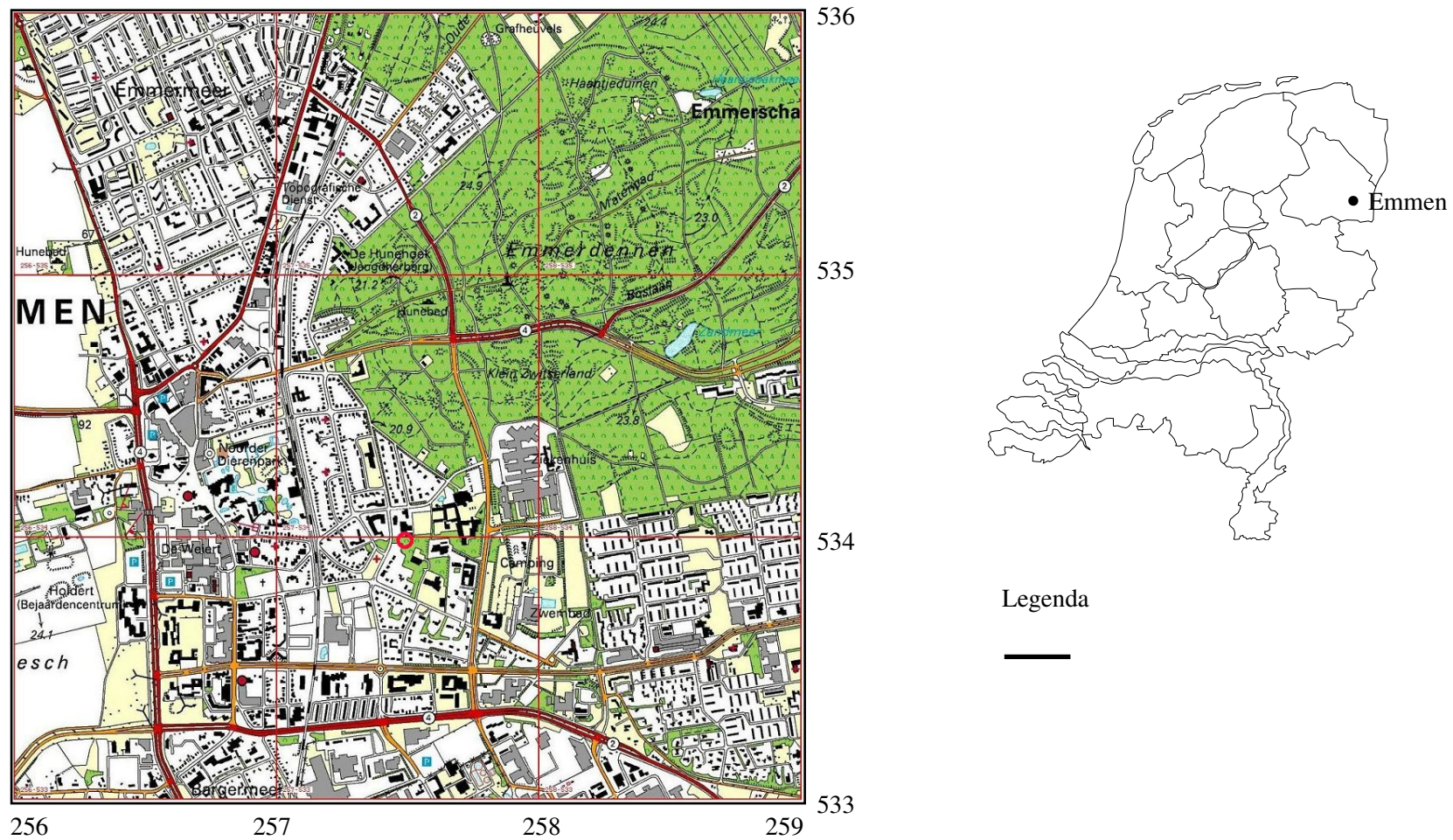

1.4 Doel van het onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Aan de hand van de op deze wijze verkregen gegevens wordt vastgesteld of er archeologische resten in het plangebied aanwezig (kunnen) zijn, wat de potentiële

---

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl

Abbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied eventueel een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Gegevens met betrekking tot bekende en te verwachten archeologische waarden worden onder meer ontleend aan Archis.² Voor een goede beeldvorming van de ontstaansgeschiedenis van de bodemopbouw binnen het plangebied worden geomorfologische en bodemkundige kaarten geraadpleegd. Getracht is informatie met betrekking tot bekende verstoringen in de bodem te achterhalen. Voor een overzicht van de historische en subrecente situatie van het plangebied is topografisch-historisch kaartmateriaal bekeken. Tenslotte zijn de resultaten van voorgaand archeologisch onderzoek – gepubliceerd in archeologische rapporten – nagezien op relevantie en bruikbaarheid voor het onderhavige onderzoek.

Inventariserend Veldonderzoek (IVO)

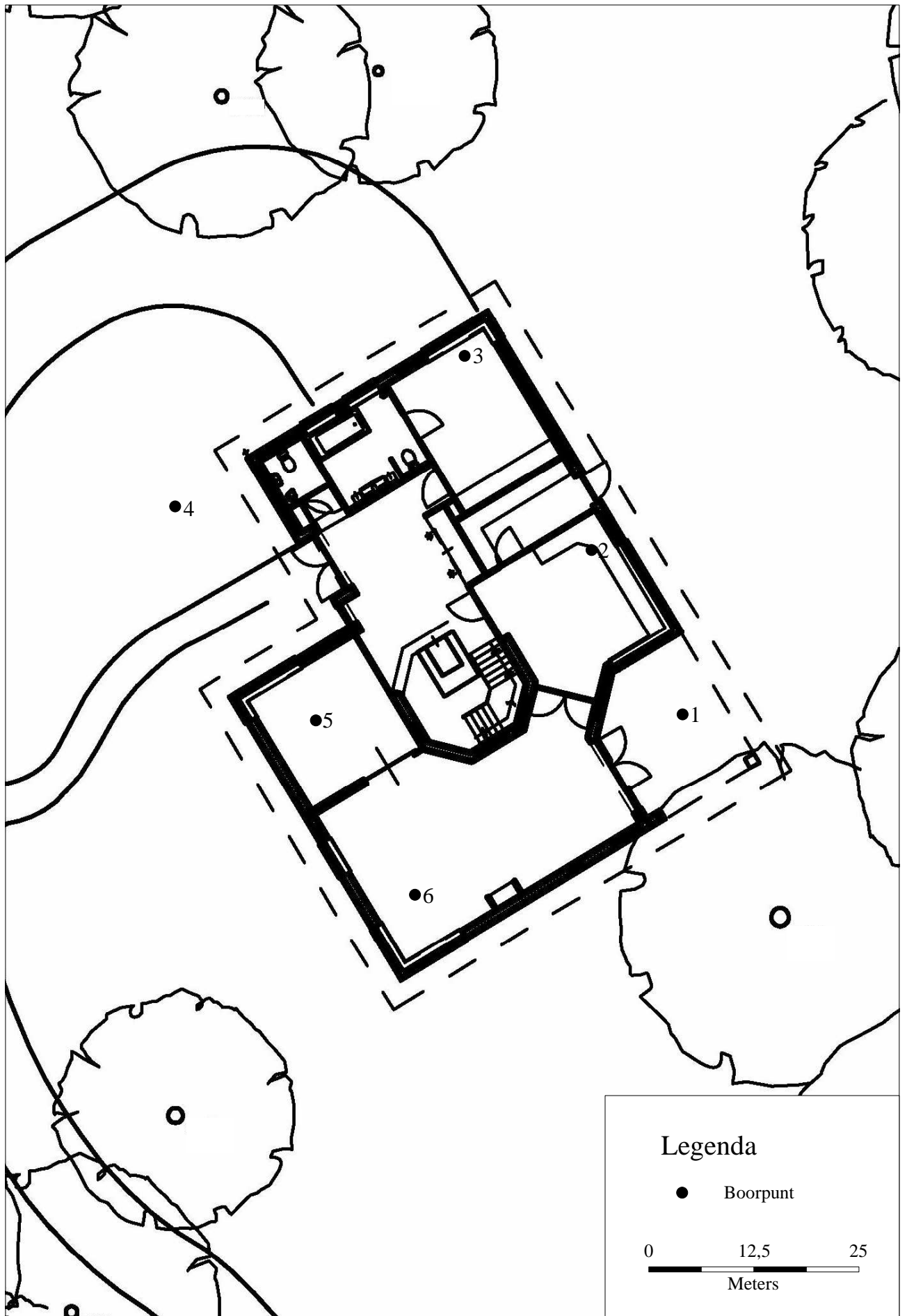
Op het onderzoeksterrein zijn in totaal zes boringen gezet ten behoeve van de archeologie (zie bijlage 1 en afb. 2). Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 8 cm. Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, door middel van het aflopen van het gehele terrein en het inspecteren van allerlei ontsluitingen waaronder molshopen. De vondstzichtbaarheid was redelijk, maar het oppervlak was verstoord door opruimingswerkzaamheden.

2 Bureau-onderzoek

2.1 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksterrein is gesitueerd in het noordelijk zandgebied (Berendsen 2005). Dit zandgebied omvat de provincie Drenthe en een deel van de provincies Overijssel, Friesland en Groningen. Het bestaat grotendeels uit een keileemplateau (Formatie van Drenthe), dat ligt tussen twee reeksen van lage stuwwallen, die stammen uit het Saalien (derde ijstijd, ca. 236.000-126.000 v. Chr.). Het keileemplateau wordt aan de oostkant begrensd door het NW-ZO georiënteerde oerstroombdal van de Hunze, dat grotendeels is opgevuld door dekzand. In het Weichselien (vierde

²Het digitale archeologische informatiesysteem voor Nederland waarvan de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) deel uitmaken.

Afbeelding 2 Locatie van de boorpunten op het terrein aan de Veenkampenweg 23 te Emmen. Kaart: B. Schomaker.

ijstijd, ca. 114.000-9.500 v. Chr.) is op het keilempakket een dekzandpakket afgezet (Formatie van Twente). De onderzoekslokatie is gelegen op de oostflank van de stuwwal de Hondsrug. Op de bodemkaart en de geomorfologische kaart van Nederland (afb. 3 en 4) is het onderzoeksgebied aangegeven als bebouwd terrein, zonder verdere gegevens omtrent de ondergrond. Ten westen van deze strook bebouwd terrein wordt het gebied aangegeven als een hoge heuvelrug, de Hondsrug. Ten oosten van de onderzoekslokatie wordt het terrein aangeduid als een gebied van hoge en lage duinen. Dit wijst op een stuifzandgebied, het Emmerzand. Stuifzanden hebben hun ontstaan vooral te danken aan menselijke activiteiten als ontbossing, overbeweiding en dergelijke. Zij zijn ontstaan door verwaaiing van lokale dekzanden. Hoewel er reeds stuifzanden zijn ontstaan in de IJzertijd, dateren de meeste stuifzandgebieden uit de Middeleeuwen. Deze stuifzandgebieden zijn te jong voor de vorming van een duidelijke bodem.

2.2 Bekende archeologische waarden

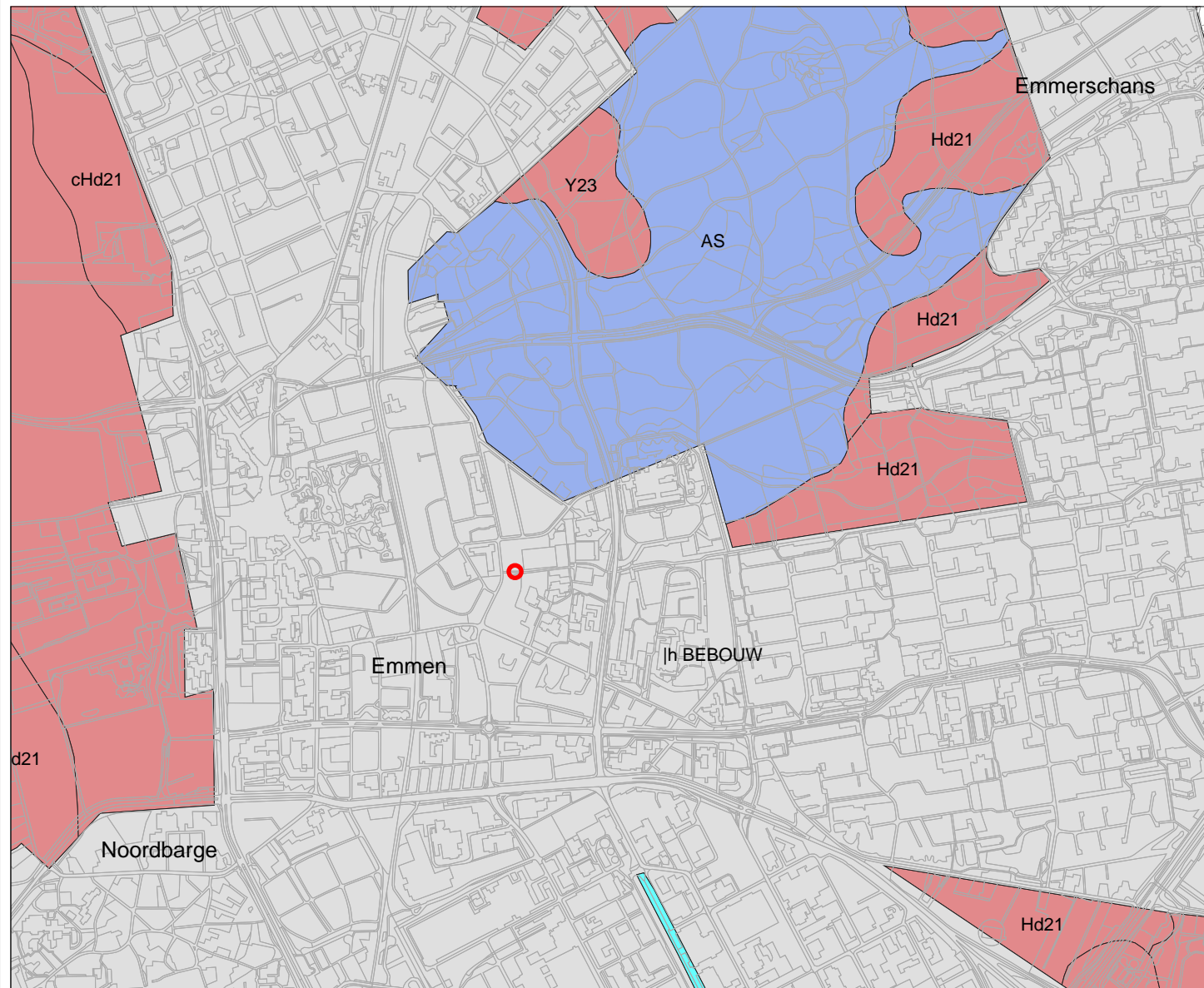
Gezien de ligging van de onderzoekslokatie op de oosthelling van de Hondsrug, in een gebied waarin zich geen veen heeft gevormd, kan worden verondersteld dat de lokatie altijd een droge hooggelegen plaats in het landschap is geweest, en daarom een aantrekkelijke plaats voor menselijke activiteiten. Ook de vele archeologische waarnemingen in de wijdere omgeving wijzen op een potentieel zeer waardevolle plaats. Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) wordt het gebied als niet gekarteerd niet verder gewaardeerd (afb. 5). Omdat de nabijgelegen gebieden die wel gekarteerd zijn een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde hebben, kan worden verondersteld dat dit ook voor de onderzoeklokatie geldt. In de iets wijdere omgeving bevinden zich, naast de kernen van de oude esdorpen Emmen en Noordbarge, nog drie archeologische monumenten. Bij monument 16674/9702 is een cluster van grafheuvels uit de IJzertijd gevonden en sporen van bewoning uit het Laat-Neolithicum en Midden-Bronstijd. De monumenten 514 en 516 zijn respectievelijk de hunebedden D45 en D43, die in het Neolithicum worden gedateerd. Ook iets ten zuidoosten zijn in Angelsloo twee hunebedden aanwezig. Bij waarneming 9909 zijn grafheuvel- dan wel urnenveldvondsten gedaan. Recent onderzoek bij nr. 15100, 14485, 16570, 17228 en 13344 heeft geen aanleiding gegeven voor verder archeologisch onderzoek.

2.3 Historische situatie

De onderzoekslokatie is iets oostelijk van de kern van het oude esdorp Emmen gelegen. Emmen dateert uit de Middeleeuwen, maar is mogelijk zelfs ouder. De onderzoekslokatie is gelegen op de Hondsrug. Spek (2004) stelt dat op het terrein in de Middeleeuwen een eiken-beukenbos stond. Tegenwoordig staat er een naaldbomenbos op de lokatie. Dit bos is vermoedelijk al voor 1900 aangeplant (afb. 6). Indien de lokatie deel uitmaakt van het nabijgelegen stuifzandgebied betekent dit dat het oorspronkelijk bos is gekapt en het huidige bos is aangelegd tijdens de ontginningen in de 19e eeuw. Blijkbaar is de bodem van een zodanige kwaliteit dat de aanleg van akker of weidegrond niet is overwogen.

259744 / 535827

255854 / 532650

Legenda

TOP10 ((c)TDN)

BODEM ((c)Alterra)

- Associaties
- Brikgronden
- Bebouwing
- Dijk, bovenlandstrook
- Dikke eerdgronden
- Fluviaale afz ouder pleistoceen
- Groeve, gegraven, mijnstort
- Kalksteenverweringsgronden
- Oude rivierkleigronden
- Overige oude kleigronden
- Ondiepe keileemgronden
- Leemgronden
- Zeekleigronden
- Mariene afz ouder pleistoceen
- Niet-gerijpte minerale gronden
- Oude bewoningsplaatsen
- Rivierkleigronden
- Kalk lutumarme gronden
- Veengronden
- Moerige gronden
- Water, moeras
- Podzolgronden
- Kalkloze zandgronden
- Kalkhoudende zandgronden

PLAATSNAMEN

PROVINCIES

0 500 m

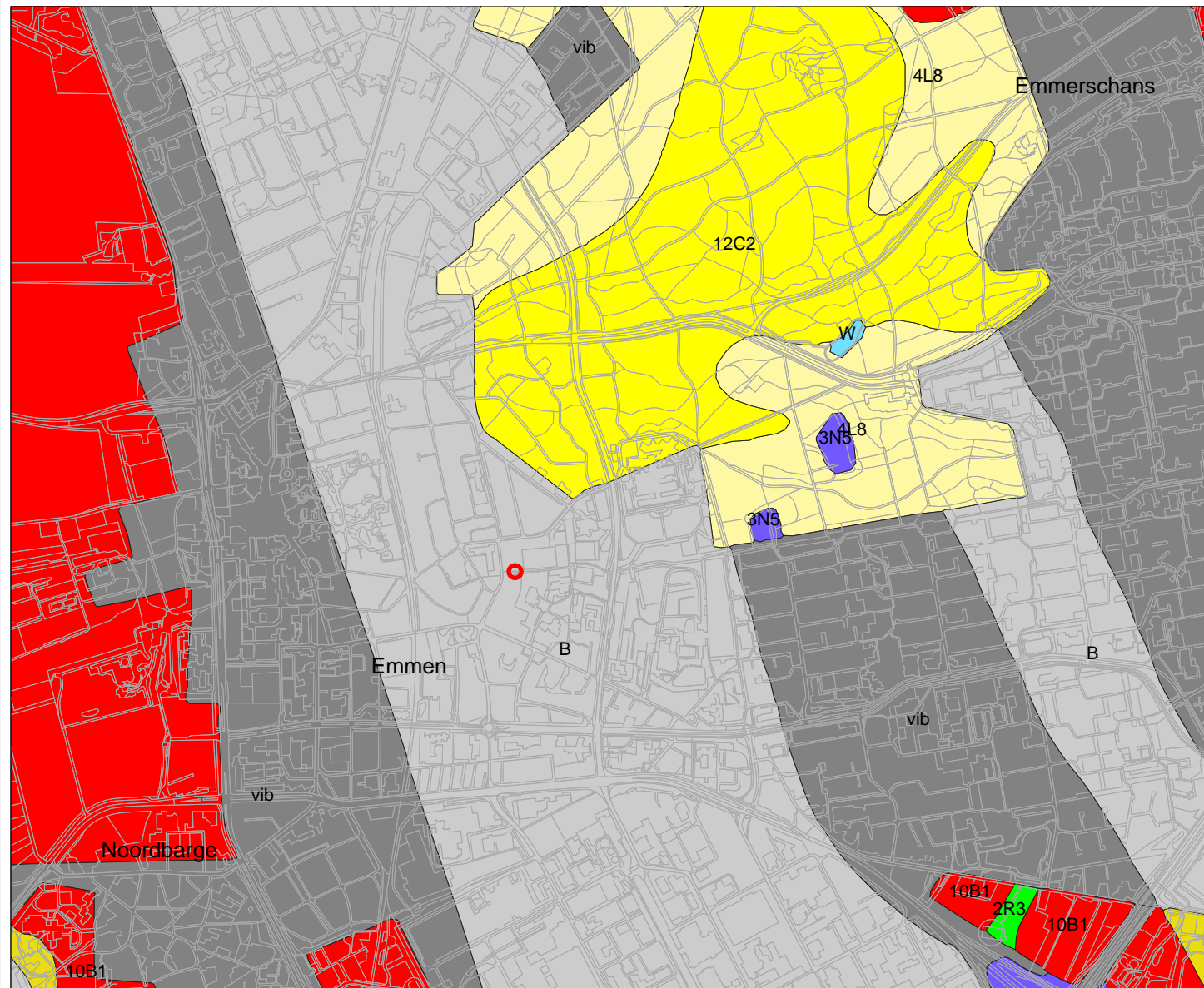
Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

Afbeelding 3 Uitsnede van de Bodemkaart van Nederland 1: 50.000 met in rood de lokatie van het onderzoeksterrein 26048). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 07 januari 2008.

259744 / 535827

255854 / 532650

Legenda

TOP10 ((c)TDN)

GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)

- Wanden
- Hoge heuvels en ruggen
- Terpen
- Hoge duinen
- Plateaus
- Terrassen
- Plateau-achtige vormen
- Waaivormige glooiingen
- Niet-waaivormige glooiingen
- Lage ruggen en heuvels
- Welvingen
- Vlakten
- Laagten
- Ondiepe dalen
- Matig diepe dalen
- Diepe dalen
- Water
- Bebouwing
- Overig (Dijken etc)

PLAATSNAMEN

PROVINCIES

0 500 m

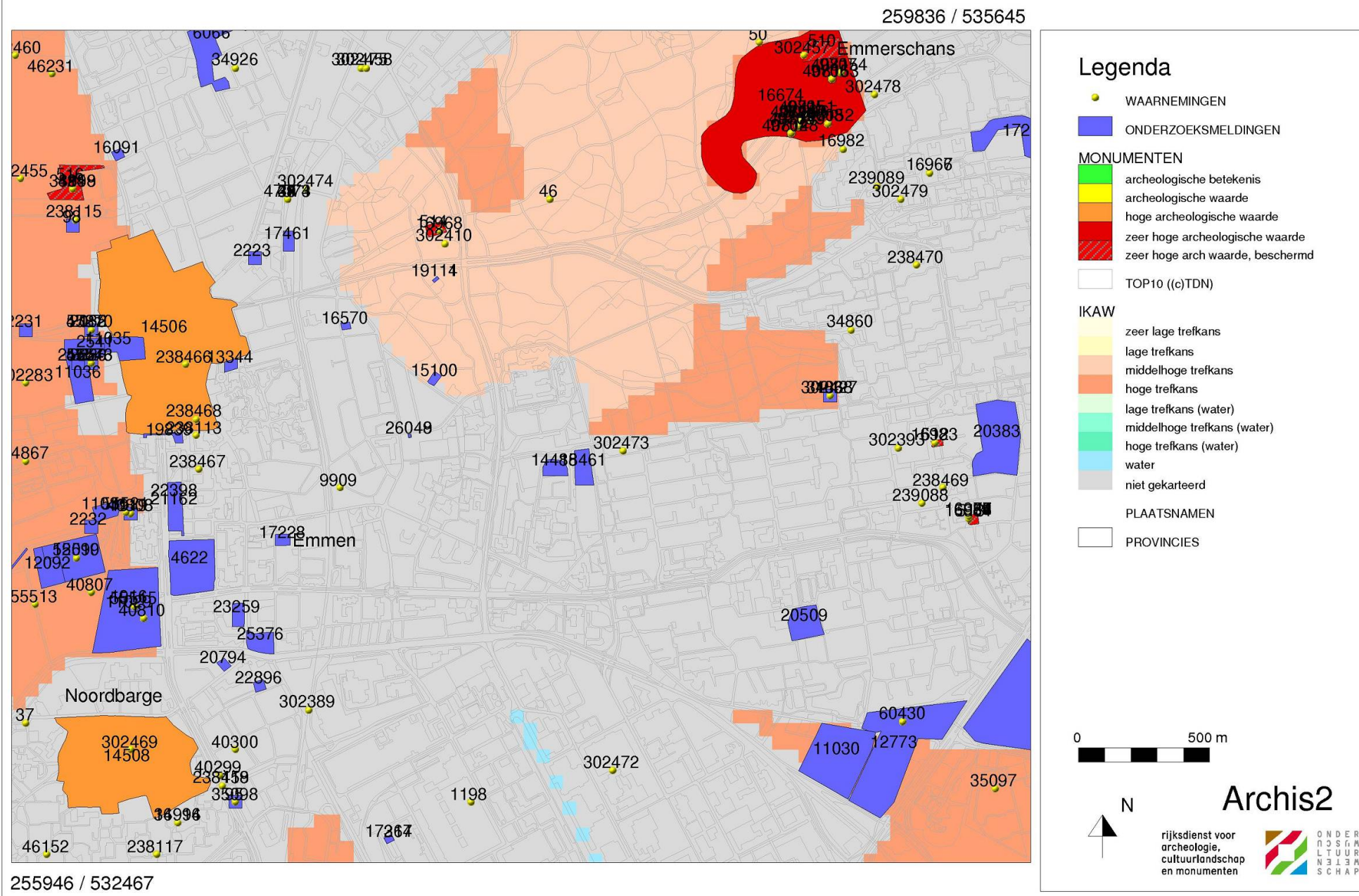

Archis2

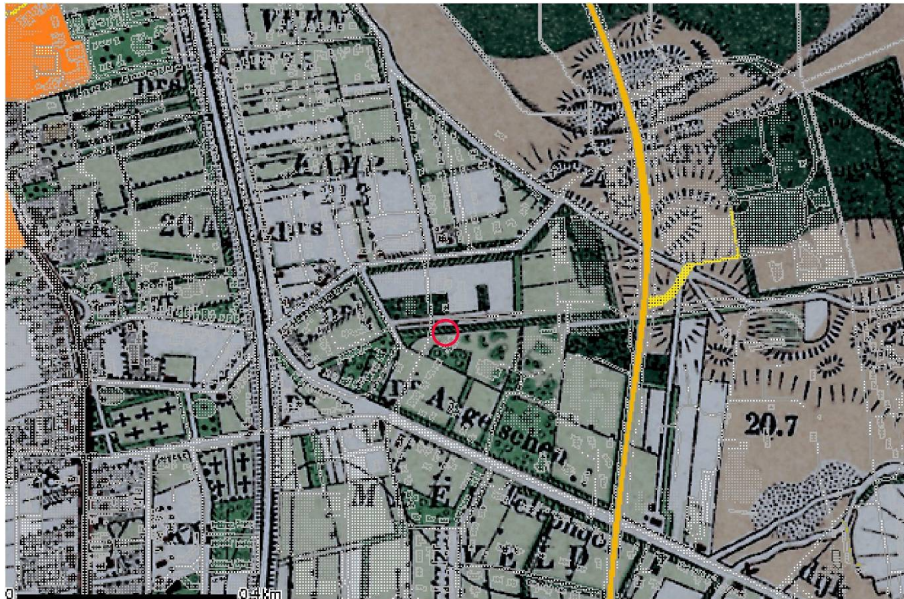
rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

Afbeelding 4 Uitsnede van de Geomorfologische Kaart van Nederland 1: 50.000 met in rood de lokatie van het onderzoeksterrein 26048). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 07 januari 2008.

Afbeelding 5 Archeologische verwachtingswaarden, monumenten en waarnemingen in de omgeving van de onderzoekslocatie (onderzoeknummer 26048). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 07 januari 2008.

Afbeelding 6 Uitsnede van de kaart van 1908, opgenomen in 1900. Bron: Kennis Informatie CultuurHistorie, www.kich.nl.

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied worden opgesteld. De onderzoekslokatie maakt deel uit van de Hondsrug en is altijd een hooggelegen, droge plaats in het landschap geweest. Al in het Neolithicum is het gebied rondom de lokatie intensief door de mens gebruikt, gezien de vele grafheuvels en andere archeologische monumenten. Ook zijn er op het uitbreidingsterrein van de dierentuin, niet ver van de onderzoekslokatie, uitgebreide nederzettingssporen uit de IJzertijd en Vroege Middeleeuwen gevonden (De Wit 2003). Omdat de huidige beplanting een naaldbomenbos is, moet worden aangenomen dat dit bos is aangeplant. Hierbij zal de bovengrond zijn verstoord. Het inventariserend veldonderzoek dient er dan ook toe vast te stellen, wat voor bodem aanwezig is en hoeverre deze recentelijk is verstoord.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Bodemopbouw

De bodem bestaat uit fijn, zwak lemig, lichtgeel tot wit zand tot een diepte van 100-130 cm beneden maaiveld. De bovenste 20–30 cm bestaat uit lichtgrijs, bladrijk zand, het restant van een bosbodem. Het zand is zeer uniform in korrelgrootte en is vermoedelijk ingestoven dekzand (stuifand). Dit zand ligt, scherp overgaand op keileem. Alleen bij boorpunt 1 is een tussenlaag van zeer grindig, zeer lemig zand (keizand) gevonden. In het keileem of keizand is geen aanwijzing voor een oud oppervlak zoals een vegetatiehorizont gevonden.

3.2 Vondsten

Tijdens het veldonderzoek zijn er geen archeologische indicatoren aangetroffen, niet aan het oppervlak en niet in de boorkernen. De vondstzichtbaarheid was goed. Wel moet worden aangetekend dat de terreindeel als was opgeruimd waarbij de toplaag is verstoord.

4 Conclusie en aanbeveling

Het inventariserend veldonderzoek diende er toe vast te stellen, wat voor bodem aanwezig is en hoeverre deze recentelijk is verstoord. De bewoner van het terrein, dhr. Mestemaker, heeft aangegeven dat het terrein is opgeschoond waarbij ook afval uit kuilen is geruimd. Het booronderzoek geeft aan dat er een zeer lichte bosbodem is, gelegen op fijn lichtgeel zand. Het is zeer waarschijnlijk stuifzand. Omdat de huidige beplanting uit naaldbomen bestaat, moet worden aangenomen dat het oorspronkelijke bos is gekapt en het zand daarna is verstoven. Dit is waarschijnlijk in de Middeleeuwen gebeurd, als de aanname van Spek (2004) wordt gevolgd. Het stuifzand is gelegen op keileem of keizand op een diepte van 100-130 cm beneden maaiveld. In de top van het keileem/zand is geen vegetatiehorizont gevonden. Het lijkt daarom onwaarschijnlijk dat de bodemhorizont waarop in de prehistorie menselijke activiteiten plaatsvonden nog intact aanwezig is. Omdat het huidig naaldbos vermoedelijk aan het einde van de 19e eeuw is aangeplant, is de verwachting middeleeuwse resten aan te treffen zeer gering. Er lijkt daarom geen noodzaak tot verder archeologisch onderzoek. Wanneer bij de uitvoering onverhoopt grondsporen en/of vondsten worden aangetroffen, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen (tel. 0592-305932, mobiel 06-22662601; w.sanden@drentsplateau.nl).

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Spek, T., 2004. *Het Drentse esdorpenlandschap. Een historisch geografische studie*. Utrecht.

Wit, M.J.M. de, 2003. *Een Definitief Archeologisch Onderzoek langs de Frieslandweg te Emmen, gemeente Emmen (Dr.)*. Groningen (ARC-Publicaties 64).

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	gemeten, differentieel GP
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, overige methoden
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	100 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)		grind (onderdeel van lithologie)	
L	leem	g2	matig grindig
Z	zand	g3	sterk grindig
bijmengsel (onderdeel lithologie)		humus (onderdeel lithologie)	
s1	zwak siltig	h3	sterk humeus
s3	sterk siltig		
z1	zwak zandig		

---

boring 1 *RD-X: 257.546. RD-Y: 533.974. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
20 Zs1	donker bruin	geleidelijk	<i>Opmerkingen: bosgrond.</i>
25 Zs1	licht grijs	geleidelijk	<i>Opmerkingen: rommelig.</i>
100 Zs1	licht geel	scherp	
130 Zs3g3	licht geel	geleidelijk	<i>Geologische interpretaties: keizand.</i>
150 Lz1	geelgroen	beëindigd	<i>Geologische interpretaties: keileem.</i>

---

boring 2 *RD-X: 257.549. RD-Y: 533.975. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
30 Zs1h3	donker grijs	geleidelijk	<i>Opmerkingen: Bosgrond.</i>
50 Zs1	licht geel	beëindigd	<i>Geologische interpretaties: ingestoven zand.</i>

---

boring 3 *RD-X: 257.573. RD-Y: 533.975. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
30 Zs1	grijs	geleidelijk	<i>Vlekken: sterk gevlekt, donker zwart. Bodemkundige interpretaties: bouwvoor. Opmerkingen: rommelig.</i>
50 Zs1	licht geel	geleidelijk	<i>Nieuwvormingen: roestvlekken, spoor. Geologische interpretaties: ingestoven zand.</i>
130 Zs1	licht geelwit	scherp	<i>Geologische interpretaties: ingestoven zand.</i>
140 Lz1g2	grijsgroen	beëindigd	<i>Geologische interpretaties: keileem.</i>

---

boring 4 *RD-X: 257.564. RD-Y: 533.984. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
25 Zs1	grijs	geleidelijk	<i>Vlekken: matig gevlekt, zwart. Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.</i>
50 Zs1	licht witgeel	beëindigd	<i>Geologische interpretaties: ingestoven zand.</i>

---

boring 5 *RD-X: 257.557. RD-Y: 533.983. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
20 Zs1	grijs	geleidelijk	<i>Vlekken: sterk gevlekt, donker bruin. Bodemkundige interpretaties: bouwvoor. Opmerkingen: Bosgrond.</i>
130 Zs1	licht geel	scherp	<i>Geologische interpretaties: ingestoven zand.</i>
140 Lz1	grijsgroen	beëindigd	<i>Geologische interpretaties: keileem.</i>

---

boring 6   *RD-X: 257.548. RD-Y: 533.981. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
20 Zs1	grijs	geleidelijk	<i>Vlekken: sterk gevlekt, donker bruin. Bodemkundige interpretaties: bouwvoor. Opmerkingen: Bosgrond.</i>
50 Zs1	licht geel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Geologische interpretaties: dekszand.</i>

Bijlage 2 Periodisering

De onderstaande tabel geeft een vereenvoudigde archeologische tijdsschaal (conform Brandt et al. 1992).

Periode	
Paleolithicum	8800 v. Chr. en eerder
Mesolithicum	8800 – 4900 v. Chr.
Neolithicum	5300 – 2000 v. Chr.
Bronstijd	2000 – 800 v. Chr.
IJzertijd	800 – 12 v. Chr.
Romeinse Tijd	12 v. Chr. – 450 n. Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 – 1050 n. Chr.
Late Middeleeuwen	1050 – 1500 n. Chr.
Nieuwe Tijd	1500 n. Chr. tot heden
